

שכונת כרם אברהם בירושלים בהיבנותה, 1935 (צילום: זולטן קלוגר, אוסף התצלומים הלאומי)

מאת שמריה גרשוני

א. כרטיסיות מפקד התושבים, 1947

גם מסמכים מצהיבים ומשמימים מאי-אז, יכולים לספר סיפור מרתק. כאלה הם כמה מסמכים הטמונים בכרטיסיות מפקד התושבים היהודים, שנערך בירושלים בשנת תש"ז (1947) ביוזמת 'כנסת ישראל: ועד הקהילה העברית ירושלים' (הנהגת יהודי ירושלים קודם להקמת המדינה). כרטיסיות אלה, הסרוקות בארכיון המדינה וניתן לצפות בהן בקלות, לוקחות אותנו היישר לספרו של עמוס עוז **סיפור על אהבה וחושך** (ירושלים 2002 ומהדורות רבות אחר כך) ויש בהן להאיר פינות קטנות בו.

המסמך הראשון נלקח מכרטיסיית מרשם האוכלוסין שנערך בשכונת כרם אברהם וגאולה (עמ' 69), ובו נרשמה משפחת קלזנר (כך!) מרחוב עמוס 18 שבשכונת כרם אברהם. בדירה בת שני החדרים, כך צוין, מתגוררים 'ראש המשפחה' יהודה אריה בן אלקסנדר (כך!) קלזנר, 'אישתו' רבקה בת נפתלי, והילד עמוס בן השמונה.

כנסת ישראל - ועד הקהילה העברית ירושלים

שכונה כפר סבא - ארבעה ק רחוב א. ז. א. ס מס. 18 גוש 3 חלקה דירה מס' 2 מס' החדרים 1 153 82

בית בנין שלמה דירת קזאצק יולצרי ארבע

מפקד התושבים היהודים בירושלים תשי"ז

10634

שם ראש המשפחה קזאצק יולצרי ארבע

מס' סדורי	שם המשפחה	השם הפרטי	שם האב	הקרבה לראש המשפחה	הגיל	המין	המסב	ארץ הלידה	כמה זמן בירושלים	באותו בית
1	קזאצק	יולצרי ארבע	א. ז. א. ס	אב	1910	ג	א. ז. א. ס	ארבעה	14	1
2	קזאצק	א. ז. א. ס	א. ז. א. ס	אב	1913	ג	א. ז. א. ס	ארבעה	13	1
3	קזאצק	א. ז. א. ס	א. ז. א. ס	אב	8	ג	א. ז. א. ס	ארבעה	8	1
4										
5										
6										
7										
8										
9										
10										

הערות -

שם ראש המשפחה קזאצק תאריך 20/11/47

הקליקו על האירים לקריאה נוחה יותר

יודעי קורותיו של עמוס עוז ודאי יופתעו ששמה של האם הוא 'רבקה' והלא שמה היה פניה! אך על תמיהה זו ענה עוז עצמו כאשר ציין בספרו 'אינני יודע איך ומתי והיכן פגש אריה קלוזנר את פניה מוסמן שנרשמה כאן [באוניברסיטה העברית] בשמה העברי, רבקה' (עמ' 163).

ועוד צוין בכרטיס שם בית הספר שאליו הלך עמוס. בעמודה 'באיזה ביי"ס לומד כעת', נרשם 'בית הילד'. נדמה שאנו מכירים את בית הספר הזה היטב, שכן הוא מתואר בהרחבה בפרק לז בספר. אך מתברר שעוז המבוגר לא דייק פורתא ובספרו קרא לבית ספר מאולתר זה בשם 'מולדת הילד' (עמ' 320, ושוב בעמ' 342, 351). אז 'בית' או 'מולדת'?

קשה להאמין שיהודה אריה קלוזנר, אביו הדייקן של עוז, ישכח את שמו הנכון של בית הספר אליו שלח את בנו יחידו, ונראה שממרחק השנים נשכח השם הנכון. עוז כתב בספרו כי ב'בית הילד' פעלו רק שתי כיתות. בכיתה א' לימדה איזבלה נחליאלי, 'בעלת בית הספר', שהייתה גם 'מנהלת, מחסנאית, גזברית, רכזת תכניות לימוד, רס"ר משמעת, אחות בית הספר, שרתת, שוטפת רצפות, מחנכת של כיתה א' ומורתנו לכל המקצועות' (עמ' 320), ובכיתה ב' - השנה שבה נרשם המסמך - הייתה זו 'מורה-זלדה', מי שנודעה לימים כמשוררת 'זלדה', ולה הקדיש עוז את פרקים לח-לט בספר.

'מורה-זלדה', 1938 (ויקיפדיה)

דמות אחרת שעליה כתב עוז בהרחבה בלגלוג קל ובאהבה מסותרה היא פרופסור יוסף קלוזנר, דודו של אביו 'המתאבק בעפר רגליו של הדוד יוסף' (עמ' 295). בפרקים ט-יא תיאר עוז את 'הדוד יוסף' הנערץ ואת הדודה ציפורה אשתו, אשר דאגה לו במסירות.

ציפורה ויוסף קלזנר, 1940 (אישי רחוב)

במסמך נוסף של מפקד תש"ז, שנערך בשכונות זכרון יוסף, שבת צדק, תלפיות וארנונה נרשם קלזנר (ושוב עם הניקוד קלזנר) 'אלמן', שכן כשנתיים קודם לכן, בסיון תש"ה, נפטרה רעייתו ציפורה לבית ווירניק. לבני הזוג לא היו צאצאים, והם גם לא נקברו זה לצד זה, מפני ש'הר הזיתים', שבמדרונו עתידה הדודה ציפורה להיקבר ובמדרונו ביקש גם הוא [הדוד יוסף] להיקבר אך לא זכה מפני שהעיר המזרחית הייתה בעת מותו בידי ממלכת ירדן' (עמ' 85).

יוסף קלזנר לא גר לבדו. בכרטסת (עמ' 80) נרשמו שני דיירים נוספים בביתו שבתלפיות: חיה אליצדק (נשואה) ובנה אריאל, שלמד באותה עת בגימנסיה העברית בירושלים.

גוש חלקה דירה מס' מס' החדרים
 4 | 1 | 18 | 118

שכונה תלפיות רחוב
 מס
 ביהא/ניקסיס דירת פנום קלוזנר יוסף

מפקד התושבים היהודים בירושלים תשי"ז

15412

שם ראש המשפחה קלוזנר יוסף, פ'פ' 03

מסר סדורי	שם המשפחה	השם הפרטי	שם האב	הקריבה לראש המשפחה	הגיל	המין	המצב המשפחתי	ארץ הלידה	מסר סדורי בירושלים	באיות בייש לומר כעת
1 ✓	קלוזנר	יוסף	יפרה	כאס	72	ז	אלמן	רוסיב	27	
2 ✓	אניצק	חיה	סמ	איסל	45	נ	שואב	רוסיב	2	
3	אניצק	אליא	בשא	בן א	17	ז	כוק	א	2	אימנסיאני
4										
5										
6										
7										
8										
9										
10										

הערות

רוק נשי, שלום ברוך
 תאריך 4-3-47
 חתימת הסקר

חיה אליצדק (1900-1993) הייתה רעיית אחיו הצעיר של קלוזנר, העיתונאי הרוויזיוניסט בצלאל אליצדק (1884-1973). לאחר מות ציפורה הוחלט שחיה 'תעבור בהסכמת בעלה להתגורר עם הדוד יוסף ("מפני שהוא הלוא ילך לאיבוד, הוא אינו מסוגל אפילו למזוג לעצמו בכוחות עצמו כוס חלב, או להתיר את עניבתו בערב")' (עמ' 68; על רפיונו זה של קלוזנר ראו גם בעמ' 74-75).

ייתכן שצירופו של אריאל בן ה-17 למגורים בבית קלוזנר נועד למנוע רכילות ולזות שפתיים באשר למניעיה של אמו. השערה מרחיקת לכת יותר תסביר זאת ברצון למנוע 'ייחוד' - איסור התייחדות של גבר עם אשה שאינה אשתו. אף שקלוזנר היה רחוק מאדיקות ('אצל הפרופסור קלוזנר אסור היה לעשן לפני צאת השבת, אף כי השבת לא תמיד מנעה מן הדוד יוסף לשקוד על מאמריו' - עמ' 63), יתכן שדרישה זו הגיעה מצד חיה אליצדק (אחותו של ליון קיפניס), שגדלה בבית דתי, או מצד בעלה-אחיו.

חיה אליצדק (זיכרונותיה של סבתא חיה, ירון גולן, תשס"ו; תודה לצינוה קיפניס)

במפקד (עמ' 46) נרשם גם שכנו המפורסם של קלזנר ובעל דבבו, הלא הוא הסופר ש"י עגנון. 'צינת נימוסין ארקטית נשבה לרגע בסמטה אם אירע ונפגשו שניהם, הפרופסור קלזנר והאדון עגנון,

מגביהים מעט את מגבעותיהם, מחווים זה לזה קידה קלה, ודאי מעומק לבם היו מאחלים זה לזה בלחש נשכחת עולם בקרקעית תהום הנשייה' (עמ' 48).

ביתו המבודד של עגנון לא היה עדיין ברחוב שנשא שם - וכמובן שהשם 'רחוב קלזנר' ניתן שנים רבות אחר כך - ולכן סומן כ'בית עגנון שמואל יוסף':

שכונה תלפיות רחוב - מס. -

גוש חלקה דירה מס' מס' החדרים
 117 | 44 | 5½

בית עגנון שמואל יוסף דירת עגנון שמואל יוסף

מפקד התושבים היהודים בירושלים תשיז
 15385
 שם ראש המשפחה עגנון שמואל יוסף

מספר סלקי	שם המשפחה	השם הפרטי	שם האב	הקרבה לראש המשפחה	הגיל	המין	המצב המשפחתי	ארץ הלידה	כמה זמן בירושלים	במית בניים לומר בעת
1 ✓	עגנון	שמואל יוסף	שמואל יוסף	כאש	57	ג	נשוי (בילדים)	פולין	21	
2 ✓	עגנון	אסתר	אסתר	אשתו	56	נ	נשואה	אזרבייג'אן	20	
3 ✓	עגנון	אחיה	שמואל יוסף	בן	25½	ג	נשוי	אזרבייג'אן	20	
4 ✓	עגנון	רחל	שמואל יוסף	בן	24	ג	נשוי	אזרבייג'אן	20	
5										
6										
7										
8										
9										
10										

הערות -

תחילת הפוקד - 4 - 3 - 42 תאריך ריק-נשי, אלמן בריש

נחזור לקלזנר.

אחרי פטירתו בשנת תשי"ט (1958), קיבלה חיה אליצדק את ההכנסות מהקרן שהקים בחייו, 'מאחר והיא טיפלה במנוח במשך שנים, ביחוד לאחר פטירת אשתו' ('קניימה צוואת פרופ' קלזנר ז"ל', **חרות**, 1 ביולי 1959, עמ' 4). לאחר תקופה ארוכה של מגורים משותפים הספידה אליצדק את קלזנר ברשימה מרתקת, שהקדימה את תיאוריו של עמוס עוז בשנים רבות ('הפרופסור קלזנר כאיש שיחה', **חרות**, 27 בנובמבר 1959, עמ' 3).

מצבתו של יוסף קלוזנר בהר המנוחות (צילום: דוד אסף)

זמן קצר לאחר מרשם האוכלוסין, נאלצו קלוזנר וחיה אליצדק לעזוב את הבית שבשכונת תלפיות. מיד לאחר ההצבעה באו"ם על תוכנית 'החלוקה', בכ"ט בנובמבר 1947, פתחו הערבים במתקפה כללית על היישוב היהודי הקטן בארץ ישראל. 'הדוד יוסף בכבודו ובעצמו - הפרופסור קלוזנר - ועמו גיסתו

אשת אחיו חיה אליצדק: שניהם הצליחו להימלט כמעט ברגע האחרון משכונת תלפיות המנותקת והמותקפת ... ואילו בנה היחיד של חיה אליצדק, אריאל, התגייס ונלחם על הגנת שכונת תלפיות' (עמ' 408). אריאל היה בנם היחיד של חיה ובצלאל אליצדק. כיאה לצאצא של משפחה ספרותית משך גם הוא בעט סופרים וכבר בגיל 16 החל לפרסם סיפורים בעיתונות (סיפורו הראשון, 'בחזרה מן החזית', התפרסם ב**העולם**, 8 בנובמבר 1945, עמ' 85-86). לימים פרסם רומן המתבסס על חוויותיו במלחמת העצמאות (**חרב כי תצמא: ספור מימי מלחמת ירושלים**, אחיאסף, 1953; בעמ' 408 ב**סיפור על אהבה וחושך** שגה עוז ברישום שנת ההדפסה).

בפרק זיכרונות שפרסמה חיה אליצדק לאחר מותו של קלזנר ('אהבתו הגדולה של הפרופסור קלזנר לירושלים', **חרות**, 6 בנובמבר 1959) סיפרה על המקלט הזמני שנמצא להם בימי המלחמה ברחוב עמוס שבשכונת גאולה, בבית האחין יהודה אריה ורעייתו, 'המארכת הנחמדה הגברת רבקה (כך!) ז"ל'. 'הגבר הצעיר במשפחה', הלא הוא אביו של עמוס עוז, שהיה אז בן 38, העיד על עצמו בהומור כי הגיע לדרגת 'חוטב עצים ושואב מים מומחה':

זכורים לי אותם הימים הנוראים. העיר המופגזת יומם ולילה, הרחובות שוממים, פה ושם צועד בן אדם צמוד לקירות הבתים... היינו חסרים המצ' רכים המינימליים ביותר. נפט לא היה בנמצא. מוכרחים היינו, אני והמארכת הנחמדה הגברת רבקה ז"ל, ללמוד לבשל על אש עשויה מגזרי עצים בחצר, ומים היינו מקבלים במשורה. על פי רוב בערבים היינו שומעים את האות, שהנה המכונית עם המים מתקרבת. כל אחד היה תופש דלי, קומקום, או כלי אחר ורץ לעמוד בתור. את התפקיד לסחוב את המים ולכחת את גזרי העצים לשביבים קטנים היה ממלא הגבר הצעיר במשפחה, הוא המארכת אריה קלזנר, שנהג להתלוצץ בזמן עבודתו ולומר: "הגעתי לדרגה גבוהה, הנני חוטב עצים ושואב מים מומחה".

לאחר הקמת המדינה קיבלו קלזנר ואליצדק דירה זמנית לגור בה עד שיוכלו לחזור לבית בתלפיות, שכן השכונה עדיין הופגזה תדירות על ידי הליגיון הירדני. אליצדק סיפרה על דאגתו הרבה של קלזנר לספרים שהשאיר בביתו הנטוש:

הדירה, בת שני חדרים עם מטבח משותף שקיבלנו אותה לדירור, הייתה אחת מהדירות שפונתה על ידי החיילים האנגלים בעזבם את הארץ. לא היו בה שום רהיטים ... החלטתי ויהי מה, שאני מוכרחה להביא מתלפיות כמה רהיטים וקצת כלים הנחוצים ביותר ... כשבא האוטו לקחתני, קם הפרופסור ואמר: 'לא תועיל התנגדותך, יקירה, גם אני נוסע הביתה, כי אני מוכרחה להביא כמה ספרים' ... משהגענו הביתה נפסקה למזלנו ההפגזה לשעה שלמה. באותה שעה עבדנו כולנו בקדחתנות בהעמסת רהיטים וחפצים על האוטו. הפרופסור עמד ומילא במהירות מפליאה ארגז אחרי ארגז בספרים. ורק אחרי הפצרותיהם של הסבלים למהר ולחזור, הפסיק את האריזה ועלינו לאוטו... ותיכף בבואו התחיל להוציא את הספרים מן הארגזים ולסדרם במזנון שהצלחנו להביא עמנו.

עם תום מלחמת השחרור חזרו החיים למסלולם. אריאל אליצדק שב מהמלחמה ואף חזר להתגורר עם אמו ודודו. כך משתמע ממכתבו של העיתונאי נח זבולוני לאב"א אחימאיר (ז' בחשוון תש"ט; 9 בנובמבר 1948): 'נודע לי שהפרופ' כותב סריה מאמרים עבור **חרות** ... כך מסר ב"א [בן אחיו] אריאל אליצדק ... כנראה המאמר הראשון יהיה ליום הששי'. ואכן, שלושה ימים מאוחר יותר, בגיליון יום שישי של **חרות** (12 בנובמבר 1948) פורסם מאמרו של קלזנר 'ירושלים מחולקת - סכנה לארץ ישראל'.

לגישתו הלוחמנית של קלזנר היה שותף גם אריאל אליצדק הצעיר, כפי שתיאר זאת עוז:

והדוד יוסף עם גיסתו חיה אליצדק שבו לבית קלזנר בשכונת תלפיות, הבית שמעל לדלתו נכתבו באותיות נחושת המילים 'יהדות ואנושיות'. היה עליהם לשפץ את הבית שניזוק במלחמה ... גם הבן האובד אריאל אליצדק נמצא בריא ושלם לאחר המלחמה, ורק מתווכח היה כל הימים ומבזה במילים קשות את בן-גוריון עלוב הנפש שיכול היה לשחרר את העיר העתיקה והר הבית ולא שחרר (עמ' 434).

לא מן הנמנע שקלזנר הערירי ראה באחייניו המעטים את הבנים שלא היו לו. בספר שהקדיש לאביו של עוז כתב: 'ליהודה אריה האהוב, בן-אחי היקר כבן לי' (עמ' 153). אך קלזנר ראה גם בספריו תחליף לילדים: 'הלוא אני הולך ערירי', ציטט אותו עוז. 'הלוא ספכי הם ילדי ... ואחרי מותי הם ורק הם יישאו את רוחי ואת חלומותי אל הדורות הבאים' (עמ' 74). בין כך ובין כך, לאחר פטירתו של קלזנר בשנת 1958 עבר אריאל אליצדק להתגורר בבית שבתלפיות.

ב. משהו על ביתו של קלזנר ועל ספרייתו

הרחוב בו גר קלזנר נושא עתה את שמו; תאריך מותו על השלט שגוי וצריך להיות תשי"ט (צילום: דוד אסף)

ביתו של יוסף קלזנר תואר בהרחבה בפרק ט' כבית נרחב שהעמיד בפני עמוס הנער 'מין חידת מבוך לא פתורה', והוא מוצא את עצמו 'מתאמץ שוב ושוב לרדת לפשר תבנית הבית' (עמ' 63). בסיכומו של

הפרק כתב עוז המבוגר: 'כיום אני יודע שביתם של הדוד יוסף והדודה ציפורה היה בית בינוני ... היו בו שני חדרים גדולים, הלא הם הספרייה וחדר האורחים, והיה חדר שינה בינוני ועוד שני חדרונים קטנים ומטבח ושירותים וקיטון ומחסן' (עמ' 64). גם את התיאור הממעט הזה סיכם הפוקד מטעם ועד הקהילה בעמודה שיוחדה לרישום מספר החדרים: '4. הא ותו לא...

לעומת פנים הבית ותכולתו, ספריית הענק של קלזנר תוארה בהרחבה (עמ' 58-61). עוז גם תיאר את גורל הספרים לאחר בריחתם החפוזה של קלזנר וגיסתו מן הבית: 'הדוד יוסף היה פוצח ומְתָנָה בקולו הדק, הבכייני קצת, את גורל ספרייתו וכתבי היד יקרי הערך שלו שנותרו מאחוריו בתלפיות ומי יודע אם עוד ישוב לראותם' (עמ' 408). וכן: 'במשך שבועות רבים קונן הפרופסור הזקן בקול נכאים על אלפי ספריו שנעקרו מן המדפים והושלכו על הרצפה או שימשו כמתרסים וכמחסה מפני כדורים בחלונות בית קלזנר שהפכו לעמדות ירי' (עמ' 434).

ביתו של קלזנר בתלפיות אחרי מאורעות תרפ"ט. השלט מעל הכניסה, 'יהדות ואנושיות', הוא שם אחד מספריו של בעל הבית

במאמר שפרסם בעיתון **חרות** תיאר אריאל אליצדק את הנזק שנגרם לספרייה בצורה שונה: קלזונר הספיק להוציא את רוב ספריו ורק מספר קטן של ספרים נשדד בידי חיילינו. אליצדק לא הסתיר את כעסו על ביזת בתי יהודים וערבים כאחד, שבה שלחו ידם חיילים יהודים 'למרביית הבושה':

אני עובר ליד ביתו של הפרופ' קלזונר
נר שהכתובת שעליו "יהדות ואנושיות"
נקובה מרסיסי פגזים. הבית נפגע גם
הוא מרסיסי פגזים למכביר, האף הדלת
פרוצה. אך אין זו פריצת פגז כל-עיקר,
כי אם מעשי בשר-יודם... פרופ' קלזונר
הספיק להוציא את ספריתו הגדולה והער-
שירה לפני שפגעו בה. ורק מספר מר-
עט מאד של ספרים נשדד בידי חיילינו,
למרביית הבושה.

סיפר לי אחד מתושבי המקום, כי
ההרס שנגרם ע"י אנשינו שלנו גדול מן
ההרס שגרמו הפגזים... כל דבר נשדד,
ולעתים נגנבו גם מסגרות של חלונות
ודלתות. בארנונה, למשל, לא יכלו השור-
דיים לקחת אתם את הפסנתר הגדול
שעמד באחד הבתים, מה עשו? — עמדו
ושברו... וכל אלה נעשו בידי חיילים
או אזרחים יהודיים! קצין אחד נאנח וא-
מר לי: "קודם התחילו שודדים אצל הער-
בים. ואחר-כך עברו ליהודים..."

אני מבקר בביתו של הסופר ש. י.
עגנון — אף כאן הכל פרוץ. אין ביתו
של לייב יפה הי"ד נשדד ונפרץ הן
בפגזים והן בידי אדם.

תושבי תלפיות וארנונה - קרבנות ההפגזה, השוד הערבי והיהודי, חרות, 4 בינואר 1949 עמ'

ביתו של קלוזנר נהרס ועל מקומו, ברחוב קלוזנר פינת לייב יפה, הוקם בניין חדש (צילום: דוד אסף)

בהמשך רשימתו זו תיאר אליצדק את הנזק שנגרם לספרייתו של חוקר המקרא והבלשנות השמית הרב פרופסור משה צבי סגל (1876-1968) בביתו שבשכונת ארנונה: שלא כקלוזנר, סגל לא הספיק להעביר את ספרייתו בזמן, 'ועתה מתגוללים הספרים על הרצפה הרטובה ואין דואג. רבים מן הספרים נגנבו!'

משם אני פונה והולך לארנונה. כאן
ההרס עוד גדול מזה שבתלפיות. אין בית
שלא נפגע מפגזים, כי השכונה גלויה
ופונה לעבר סור־בחר. גם מעשי השוד
היו כאן גדולים יותר. ביקרתי באחד
הבתים, ביתו של פרוש' סגל. פרוש' סגל
לא הצליח להעביר את ספריתו הגדולה
העירה, כיון שביתו נמצא במקום מסוכן
ביותר וגלוי לצלפי האויב ותותחניה. גגו
של הבית פרוץ וכן כמה מקירותיו. לפני
זמן מה ביקר הפרוש' בביתו והעביר את
ספריו מחדר שגגו פרוץ לחדר שגגו
עוד זלם פחות או יותר... ועתה מתגורר
ללים הספרים על הרצפה הרטובה ואין
דואג. רבים מן הספרים נגנבו, וכן כל
החפצים שהיו בבית. לרבות מכוונת־הכר
חיבת העברית, בה היה פרוש' סגל כותב
את ספריו.

ג. בת כמה הייתה סבתא שלומית?

פיסת מידע נוספת מתגלה לנו במסמך צהבהב הטמון בכרטיסיות המפקד שנערך ברחוב צ'נסלור,
המוכר היום כרחוב שטראוס. הכרטיס (עמ' 50) מתייחס לאלכסנדר קלויזנר - סבו של עוז מצד אביו
ואחיהם השלישי של יוסף קלזנר ובצלאל אליצדק - ולרעייתו שלומית (לבית ליון).

2

גוש חלקה דירה מס' מס' החזרים
 2 29 65
 שכונה _____ רחוב _____
 בית _____ דירה _____

מפקד התושבים היהודים בירושלים תשי"ז 6915

שם ראש המשפחה קלוזנר זלמן

מספר סודרי	שם המשפחה	השם הפרטי	שם האב	הקרבה לראש המשפחה	הגיל	הסין	המצב המשפחתי	אריך הלידה	מס' זמן כנסת בירושלים	באותו ביום לוסר כנסת
1	קלוזנר	זלמן	זלמן	האב	63	1	נשוי	אוגוסט	14	✓
2	קלוזנר	חנה	זלמן	אם	60	2	נשוי	אוגוסט	15	✓
3										
4										
5										
6										
7										
8										
9										
10										

הערות -

תאריך 12/3/47
 חתימת המפקד _____
 רוק, נסיון, אלמן גרוש

הרישום הוא של אלכסנדר בן יהודה לייב קלוזנר (כך!). שמו של הסבא-רבה של עוז, יהודה לייב, ידוע לנו מהספר (עמ' 107), אך שם אביה של סבתא שלומית, 'האיומה בנדגלות' - דוד זלמן - מתגלה כאן לראשונה. משמות ההורים נוכל לשער כי בנם הגדול, דודו של עמוס עוז, נקרא דויד על שם אבי-אמו (עמ' 117), ואילו בנם הצעיר, יהודה אריה - אביו של עוז - נקרא על שם אבי-אביו ('ירושת שמות' בפי עוז, עמ' 107). עוז הרחיב בתיאורם (פרקים יג-יח), ובתחילת סיפור היכרותם כזוג אף ציין שסבתו הייתה מבוגרת בשמונה או בתשע שנים מבעלה (עמ' 113). והנה, במסמך שלפנינו נרשם כי דווקא אלכסנדר הוא שמבוגר משלומית בשלוש שנים! האם ייתכן שבמפקד האוכלוסין נרשמה שלומית קלוזנר צעירה בעשור מגילה האמיתית? אם עוז דייק בגילה - ואין סיבה להניח שלא ידע ששלומית הייתה מבוגרת מאישה - הרי שלפנינו הוכחה נוספת שאי אפשר לתת אמון מוחלט בתעודות רשמיות, בוודאי לא במסמכי מפקדים שמהם יש נטייה טבעית לחמוק ואף לשקר. עוד זאת, לסבתא זו, כפי שציין עוז, תמיד היה עניין להשאיר באפלולית את גילה: 'לקנות איזו מתנה קטנה ... לסבתא שלומית, ליום הולדתה שמספרו נשמר תמיד בסוד' (עמ' 584).

עוד נקודה מעניינת העולה מכרטיס הרישום היא שנות מגוריהם בירושלים: אלכסנדר חי בירושלים 14 שנים, ואילו שלומית - 15. עוז סיפר שהם הגיעו יחד לירושלים בשנת 1933 (עמ' 110, 129), ייתכן שמדובר על עיגול מחצית השנה למעלה או למטה, אך הדבר מוזר כשהמספרים השונים נרשמו בצמוד. האם גם כאן לא דייק רושם הכרטיס, או שמא הייתה סיבה נסתרת לכך ששלומית הגיעה לירושלים שנה קודם בעלה?

ולסיום, שם הרחוב בו גרים השניים הוא 'טשנסול סטריט', כלומר, רחוב צ'נסלור, הנקרא בימינו שטראוס. עוז ציין שסבו וסבתו גרו בדירה קטנה בסמטת פראג (עמ' 133, 568). סמטה זו, שבאופן קוריוזי נקראה כך על שם יצחק פראג אופלטקה, סב-סבתו של הסופר א.ב. יהושע, אכן יוצאת מרחוב שטראוס. גם סימון שני החדרים שבדירה תואם לתיאורו 'הקבינט של סבא אלכסנדר' (עמ' 101-103) וחדרה של הסבתא (עמ' 135-133).

א. קלזנר / שירים

אלכסנדר קלזנר נולד באולקניקי (ליטא; בימים ההם – רוסיה) ביום ב' דסבטות תרמ"א (1881) לאביו יהודה לייב ולאמו ראשה קיילה בת אלכסנדר ויסקנד ברא"ז. שני אחיו הם: מרופ' יוסף קלזנר ז"ל ויבלי"א – המוביליזסטן בצלאל אליצדק. ציוני משחר ילדותו. שימש חבר הנהלת קק"ל וקה"י באודיסה; חבר הקהילה היהודית-הלאומית הראשונה באודיסה וי"ר הסתדרות הסקידים הציונים שם. היה חבר "ההגנה העצמית" באודיסה בשנת 1905 (בראשה עמד זאב ז'בוטינסקי). לאחר שעבר לוולנה – היה חבר הוועד העירוני הציוני, קק"ל וקה"י שם. עלה לא"י בשנת תרצ"ב (1932). פעיל במפלגה הרביזיוניסטית, ואחרי"כ בתנועת היהדות בירושלים. נזכר כבוד של ברית עברית עולמית בירושלים. פורסם שירים לאומיים וסאטירים ברוסית ובעברית בארץ ובח"ל. בארץ נתפרסמו דבריו ב"הדרן", "המשקף" ו"הרוח". בנו הוא התיקן ד"ר יהודה אריה קלזנר. נכדו – הסופר הצעיר עמוס עוז (חבר משק חולדה).

נושנות www.pprozsa.com

**ספר שיריו של אלכסנדר קלזנר נדפס ב-1961
(מקור: נושנות)**

אלכסנדר קלזנר

שִׁירִים

הוצאת ספרים אחיאסף בע"מ, ירושלים

נושנות www.pprozsa.com

אריח רחוב מתקופת המנדט הנושא את שמו של הנציב העליון ג'ון צ'נסלור (צילום: תמר הירדני; ויקיפדיה)

הרב שמריה גרשוני הוא מחנך וחוקר תנ"ך